

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 10-2018
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Birgit var förtjust i katter. Det fick vår katt uppleva vid ett av Birgits besök.

Den 17 maj 2018

har det gått 100 år sedan ett lantbrukarhem i byn Svenstad på Bjärehalvön kunde glädja sig åt en "lycklig tilldragelse." En flicka hade fötts hemma hos makarna Justina och Nils P. Svensson. De 100 år som gått sedan dess har lärt oss, att den nyfödda skulle besitta resurser som skulle göra henne till den i särklass mest hyllade och mest omskrivna av sopråner. De speciella röstresurserna gav hon prov på redan vid barndopet i kyrkan i V. Karup. Under dopet skrek hon så intensivt att kyrkoherden, som förrättade dopet, sade till mor Justina: *-Giv henne sudden.*

Om detta har Birgit själv berättat

i sina memoarer. Uttrycket "Giv henne sudden" innebar helt enkelt, att man lät det skrikande barnet suga på en tygbit doppad i sprit....

Birgit har själv skrivit om detta i sina memoarer- med den lakoniska kommentaren, att "*då blev det tyst på den skrikande ungen....*"

Det där med att ge barnet sudden var tydligen inte något okänt på den tiden. Mor Justina hade ju förberett sig genom att ta med sig såväl tygbit som starkvara till kyrkan.

Så till dopet: den nyfödda döptes till Märta Birgit. Birgit blev tilltalsnamn.

1918 var ett nödens år.

Det följde på ett tidigare nödår (som på ett sätt varit ännu värre.

Missväxten 1917 hade gjort, att det inte fanns mat till djuren när man gick in i 1918. De svältande mjölkorna slutade att ge mjölk. T.o. m. hos lantbrukareparet Justina och Nils led man brist på mjölk.

Det var därför som den nye – och mycket unge – drängen, Otto, gick in till granngården och hojtade på sin utpräglade dialekt:

Maer melk. Vi har blaied fleir.

Även detta finns med i Birgits memoarer. (Det är Birgits stavning av dialekt-orden jag har använt)

Otto, den unge drängen

hade förståelse för flickans stora intresse för sång och musik. Han uppmuntrade detta på olika sätt. En gång när han var på marknad i Båstad, köpte han som present till flickan ett litet leksakspiano – ”stort som en cigarrlåda och hade en oktav i C-dur”, skrev Birgit senare.

Otto hade kommit 1916

som dräng till Justina och Nils. Han kom direkt efter att ha blivit konfirmerad.

Den nya drängens husbonde, Nils, fastslog genast vilken lön Otto skulle ha:

●*Du får 50 kronor om året och fria hosor och tofflor.*

Därmed var den löneförhandlingen avklarad....

Birgit visade tidigt

Intresse för att lära sig saker och ting. Med dagstidningar och veckotidningar som ”läsebok” lärde sig Birgit - med hjälp av mor Justina - att läsa innan hon börjat skolan.

Det gjorde, att när Birgit kom till skolan i Svenstad, konstaterade hennes lärarinna i småskolan:

-Du läser ju som en präst.

Birgit tyckte om

arbetet i skolan. Det ledde till, att när det sedan blev dags för betyg, blev det högsta betyg i flera ämnen, dvs stort A.

Högsta betyg i läsning. Högsta betyg i skrivning. I sång blev det ”bara” näst högsta betyg: Litet a.....

Skolan i Svenstad var uppdelad i två avdelningar: småskolan, som omfattade årskurserna 1 och 2.

Storskolan, som omfattade klasserna 3,4, 5 och 6. Sålunda 4 årskurser i samma klassrum!! En vanlig skolform - benämnd B2 - bland mindre skolor på landsbygden.

Att kunna skriva

och berätta med egna ord var något, som lärarna – inte minst Birgits lärare i storskolan, Eric Pamp - lade stor vikt vid. Att skriva uppsats, d.v.s att själv forma en berättelse, med ett språk som eleven själv hade skapat, var en viktig del i skolarbetet.

Birgit skrev sina små uppsatser i vanliga skrivhäften. Dessa sparades sedan hemma i

föräldrahemmet. De fanns kvar när – efter det att Birgit avlidit och arbetet med att göra om

föräldrahemmet till Birgit Nilsson Museum pågick. Det innebar för min del, att när jag, på uppdrag av Birgit Nilsson museum, skulle skriva en bok om Birgit som barn, hade jag dessa rika källor att ösa ur. Jag läste igenom mer än hundra sådana skrivhäften, vart och ett fyllt med Birgits uppsatser.

Just dessa uppsatser

var en viktig tillgång, när jag skulle försöka forma bilden av Birgit som barn. För att även bokens läsare skulle få uppleva Birgits texter direkt, citerade jag mycket ur uppsatserna i boken ”Birgit i Bjäre”.

I mängden av uppsatser finns många olika ämnen. Små berättelser från det dagliga livet i hem och i skola blandas med de berättelser, som eleverna skulle skriva efter det att ett avsnitt i något av

skolämnena hade klarats av.-Dessa uppsatser visade, om eleverna förstätt det som undervisningen i läroämnena hade handlat om.

Det var ett intressant pedagogiskt grepp, som lärare Pamp använde: att i stället för skriftligt prov efter genomgången avsnitt låta eleverna med egna ord forma en redogörelse.

Samtidigt som det ju var en sorts prov i faktakunskap, blev det en övning i att skriva och formulera meningar. Ett extra pedagogiskt plus.

Birgit visste var hennes rötter fanns

Jag hade uppdraget - och förmånen - att under 25 år, (1964-1989) inneha uppdraget att leda arbetet med att arrangera de konserter hemma i Bjäre, som Birgit gav till förmån för Bjäre Härads Hembygdsförening. Givetvis har jag under detta kvartssekel samlat på mig en mängd Birgit-minnen, värda att delge mina läsare av Nyhetsbrevet. Materialet skulle räcka till att fylla Nyhetsbrevet under årtal framöver. De tänker jag givetvis inte göra. Jag måste välja i det digra materialet.

Samtidigt slås jag av, att just nu är våra media - såväl etermedia som de tryckta - fyllda med material om den stora stjärnan. Ur alla tänkbara vinklar. Jag väljer därför något för Nyhetsbrevet, som jag vet, att inget medium kommer att behandla. Något som Birgit själv har skrivit - som barn. Jag väljer en liten, liten del av de berättelser, som Birgit har skrivit och som finns i de många bevarade skrivhäftena.

Bl.a. glimtar från barndomens lekar, cykelutflykter, barnkalas mm

Redan i småskolan

hade Birgit fått påbörja träningen i att använda språket i skrift. Eleverna tränades metodiskt i att bilda meningar och att iaktta och skildra vad de sett eller upplevt. En övningsuppgift var exempelvis: "jag och mina närmaste".

Birgit skriver:

Jag heter Märta Birgit Nilsson. Jag är åtta år. Min far heter Nils Petter Svensson. Min mor heter Justina Bernhardina Svensson. Jag har inga syskon.

Andra ämnen som Birgit skriver om är innehållet i skolbänken, skolsalen mm

När Birgit kom till storskolan,

fick hon Erik Pamp som lärare. Han var i ännu högra grad inriktad på att lära eleverna, hur man använder sitt språk i skrift. Metodiken var; övning, övning, övning.....

Eleverna stimulerades att iaktta sin omgivning och beskriva vad de såg. Klassrummet. Hemmet. Kamraterna. Trädgården. o.s.v.

Till detta kom, som nämnts, de skriftliga redogörelserna efter genomgångna avsnitt i de olika skolämnena - historia, geografi mm.

Dessa "faktauppsatser" finns i samma skrivhäftena, som Birgit använt för sina mera fria ämnen. Så här kunde innehållet i ett skrivhäfte från årskurs 3 se ut:

" En utflykt till Torekov".. En resa till Engelholm". "Vid märkegraven", " En cykelutflykt till Kattvik", "Rapphönan", "Människans husdjur", "Ynglingaätten", "Noa", "Skånes åsar", "Vår trädgård". " På bjudning i Småryd", "Ett besök i Norrviken", "På Hippas backe" .

I början, dvs i årskurs 3, var uppgifterna knutna till den allra närmaste miljön.

Ett ämne kunde vara: "Vår skolsal".

Birgit ser sig om i salen, iakttar och skriver:

Min skolsal är stor. Skolan har fyra fönster och två dörrar. Jag ser bänkar, kateder, orgel, skåp, kakelugn, fönsterbord och karthängare"

Även "Skolans flagga" blev en skrivuppgift:

I skolan har vi en flagga. Den är gul och blå till färgen. Jag tycker att flaggan är vacker. Jag vill alltid hedra vår svenska flagga".

T.o.m "skolans ugn" blev ett ämne att skriva om. Vi kan ana lärarens instruktion till eleverna att ta reda på så mycket som möjligt om ugnen, så att uppsatsen redovisar så mycket fakta som möjligt:

Ugnen är svart till färgen. Den är gjord av gjutet järn och är tillverkad i Engelholm. Ugnen har fem avdelningar. Dessa äro: fotställningen, askrummet, eldrummet och två rökrum. Den värmer två rum – skolsalen och samlingsrummet. Ugnen eldas med Billesholms stenkol. Ugnen är rund till formen. Den har tidigare stått i V. Karups Sparbank.

De här uppsatserna skrevs i slutet på 20-talet. Då använde man fortfarande pluralformerna. Birgit skriver "vi gingo", "vi sjöngo" osv.

Julfesterna i skolan

var något som barnen såg fram emot med stor förväntan. Det gällde i högsta grad Birgit. I den av Birgit skildrade julfesten hade tydligen de äldre barnen i uppdrag att bl.a. sjunga för de yngre. I en uppsats skriver hon:

Den 28 december var det julfest i skolan. När vi kommo dit, stodo de och sjöngo julsångerna, som vi hade lärt. Den första ringdansen som vi sjöngo var "Nu är det jul igen".

När vi hade dansat lite, var kaffet färdigt. Det kostade 25 öre. När vi hade druckit kaffet, gingo vi in i skolan igen. Då var dansen i full gång, så vi gingo in i ringen. Så kom två pojkar som skulle sjunga. De sjöngo väldigt bra. Därefter kom jultomten med gotter åt oss. Sedan fortsatte vi att dansa. När vi dansat en timma var det tid att gå hem. Den julfesten var mycket rolig.

Efter uppsatsen har Birgit – tydligen i efterhand - gjort ett tillägg med blyerts:

Den julfesten var mycket rolig Tra-la-la. Trala-lala-la-la-la trala-la-la. Jag heter Märta Birgit Nilsson.

Landskapsskildring

I flera av uppsatserna ger Birgit prov på hur hon uppskattade skönheten i landskapet. En glimt av detta får vi i berättelsen, som hon gett rubriken "På Hippias backe". Berättelsen ger oss samtidigt ett exempel på hur Lärare Pamp använde naturen som lärobok. Utflykterna innehöll såväl nöje och avkoppling som lustfyllt inlärande av fakta. I det här fallet växter:

Efter middagen gingo vi upp på Hippias backe, som ligger nordväst om vår skola. Under vandringen plockade vi blommor, som vi sedan lärde namnen på. Från backens krön hade vi en vidsträckt utsikt. Över den blånande Laholmsbukten, som låg alldeles spegelblank, kunde vi se halva Halland. Här och där på den vackra vattenytan syntes vita segel. En segelbåt höll just på att gå in i Halmstads hamn. Bakom hamnen syntes själva staden med Galgberget och den bakom liggande Nyårsåsen. Även en annan stad kunde vi se, nämligen Laholm. Under hemvägen plockade vi växter, och då vi kommo till skolan, lärde vi deras namn. Det blev 81 växtnamn, som vi fick lära oss. På vägen mötte vi Joel Larsson, vår brevbärare.

Besök i ett zigenarläger

Då och då hände saker, som avvek från det vardagliga. Ett sådant tillfälle var, när en zigenarfamilj slog läger nära Birgits föräldrahem. Birgit berättar:

I måndags kom en zigenarfamilj och ville ligga. Hon sade, att där skulle vara konsert nästa dag. Det kostade 25 öre för barn och 50 öre för stora. Om tisdagen på middagsrasten frågade vi i skolan om vi fingo gå och det fingo vi.

En flicka på 15 år satt och kokte mat.

När vi hade slutat skolan gingo vi dit igen. Karlarna höllo på att bygga ett tält, där de skulle vara och spela, På kvällen skulle där vara en konsert. De spelade mycket vackert. De hade två trummor och ett dragspel. Två pojkar, en flicka och en fru, dansade. En pojke stod på huvudet och sprattlade med benen. Sedan kommo de och ville spå. Där var många som blev spådda.

I årskurs 4 blir uppsatserna längre.

Birgit tar upp ämnen även utanför skolans värld. Ofta återkommande ämnen är cykelturer hon gör tillsammans med någon kamrat. Exempelvis turen till Hallavara skola för att se på ett teaterstycke som eleverna där hade övat in (och som tydligen elever vid andra skolor fick komma och se.)

Jag låter Birgit berätta:

Plötsligt fick Inga en ide: Nu vet jag vad vi skola göra. Det skall vara teater i Hallavara skola. Det skall handla om hur de höllo skola i Ruskaby för 50 år sedan. Eftersom de stora skulle ha cyklarna, fingo vi traska hela vägen. Vid skolan stod en pojke som tog upp inträde. Barnen som skulle hålla skola, höllo ett fasligt oväsen. Snart började pjäsen. Lärarinnan hade frisyren mitt uppe på hjässan. Det var examen. Barnen svarade så komiskt, så hela publiken bröt ut i det ena skrattet efter det andra. En pojke fick stå i skamvrån. Sedan kom alla mödrar fram och gävo lärarinnan gotter. Så höll nämndemannen tal. När de skulle sluta, var där en pojke, som hade så brått, att han snavade över korgen och all mjölken rann ut och flaskan gick i tusen bitar.

Birgits cykel kan vi se i Birgit Nilsson Museum. Var det denna cykel hon valde ut under sin cykeltur till smen i Mäsinge?

Den älskade cykeln

Många av Birgits uppsatser handlar om cykelturer. Birgit var förtjust i att cykla. Kärleken till cykeln kommer fram särskilt tydligt i berättelsen om, när hon skulle cykla till smen i Mäsinge för att där beställa en cykel åt sig. Det var pappa Nils som hade bestämt att cykeln skulle inköpas hos smen i Mäsinge. Jag låter Birgit berätta:

Jag hade fått det löftet att jag skulle få köra till Mäsinge och beställa en ny cykel till mig själv. Jag var alldeles yr i huvudet av glädje. Inte kunde det väl vara sant, att jag

skulle ha en ny cykel. Jag riktigt nöp mig i armen för att få veta om jag var vaken eller om jag drömde.

På eftermiddagen gav jag mig åstad. Inte finns det något härligare än att vara ute och cykla en härlig vårdag som denna.

Jag susade genom V. Karups by. Sedan saktade jag farten lite, ty här var så vackert. Tänk bara – de lummiga björkarna med deras vita stammar, eller de små blyga violerna som stå där så undangömda men ändå är så ljuva. Äro icke alla dessa blommor vackrare än all världens prål och dyrbarheter?

Så som blomman för varje dag utvecklas, så utvecklas varje dag vår glädje, när vi se den ena blomman efter den andra spira i naturens sköte.

Sedan måste jag fortsätta min färd. I varje trädgård var krattat och söndagsfint När jag kom till ett vägshål blev jag villrådig. Vilken väg skulle jag välja. Jag måste fråga i ett hus.....

Äntligen var jag hos smeden i Mäsinge. Han sade att en Viklunds cykel kostade 155 kronor. Jag skulle få cykeln i veckan, ty han hade ingen i lager.

Sedan fick jag cykla hem igen. Snart var jag hemma efter den roliga cykelfärden.

På sparkstötting nedför Italienska Vägen.

Det kunde hända att cykeln vid något enstaka tillfälle byttes ut mot annat färdmedel. När föret vintertid var bra, kunde det vara sparkstöttingen....I årskurs 6 skriver Birgit om en sådan färd.

Den 17 mars, då solen stod högt på himlen, skulle vi skolbarn företaga en utfärd på sparkstötting ned till nejlikeodlingarna. Elsa skulle åka på min spark. Det gick med susande fart nedför backarna och man fick, som det heter, hålla tunga rätt i mun.. Vi stannade vid kyrkan i Båstad för att vänta in de övriga. Sedan fortsatte vi vår glada färd. Vid nejlikeodlingarna finns ett par stenar som rests och som kallas Galta stenar. Plötsligt hör vi ett pustande upp på höjden intill. Det är tåget mellan Göteborg och Malmö.

En fröken visade oss runt i drivhusen. O, vad här var varmt och skönt i dessa ljusa och trevliga växthus Här växte även palmer. I de största drivhusen fanns 16 000 plantor av nejlikor. De finaste nejlikorna kostade 60 öre. Denna nejlikeodling är den näst största i Sverige.

Vad man kan vara stolt över den vackra köpingen Båstad!

Sedan skulle vi köra till kalkbrottet, just vid gränsen till Halland.

Här fortsätter skildringen av kalkbrottet med brännugnar och mycket annat.

Som en kommentar till Birgits berättelse kan nämnas att den "susande färden" med sparkstötting företogs på den del av landsvägen som fått namnet Italienska Vägen.

Den berömda nejlikeodlingen, som barnen besöker, är Hallandsåsen Driverier. Idag är platsen mera känd som sportcentret Drivan med mängder av tennisbanor och flera fotbollsplaner.

”O, vilken vacker röst hon hade...!”

Jag försöker pressa in ytterligare en cykeltur, hämtad ur Birgits skrivhäften. Birgit berättar om en tur till Torekov för att titta på konfirmationen där. Själv går Birgit i klass 5 i Svenstads skola.

I fredags skulle en konfirmation försiggå i Torekov. Vi blevo fria om middagen, vi som skulle till Torekov. Jag skulle ha sällskap med Alfild och Sonja. Vi flögo åstad ner till Torekov. Ner för lid och vinden i ryggen. Det satte fart på cykeln. Snart voro vi framme. Det stod en massa folk i förstugan. Alfild ville att vi skulle sätta oss i en av de bakersta bänkarna, men Sonja och jag ville att vi skulle flytta längre fram.

Det dröjde en stund innan konfirmanderna kommo in.

Först predikade prästen. Han läste även upp psalmer. Jag minns särskilt den sköna psalmen "Så tag nu mina händer". Men han läste inte riktigt som det stod i boken. Han ändrade några ord, så att det skulle passa konfirmanderna. Sedan sjöngo vi psalmer och därefter spelade klockaren och fru Sonmark sjöng. Oh, vilken vacker röst hon hade! Det sägs om henne, att hon har den starkaste rösten i hela Bjäre.

Mera om Birgit Nilsson

blir vi serverade så här i anslutning till 100-årsdagen. Mycket, mycket mera. I radio, TV, konserter på operor och här på hemmaplan. Allt detta utgör en värtalig måttstock på, hur stor som artist och människa Birgit var för en hel värld.

I dagarna har utkommit två böcker om Birgit. Elisabeth Meyer-Topsöe med boken *BIRGIT – från V. Karup till Metropolitan* samt Mattias Enn/Anders Svernsjö med boken *Birgit Nilsson i ord och bild*. Båda böckerna är- var och en på sitt sätt – utmärkta källor för den som vill veta mera om världsstjärnan från Svenstad i Bjäre. Jag vill gärna berätta mer om dessa böcker redan nu, men: Det här Nyhetsbrevet har redan blivit alldeles för långt och därför får jag återkomma om detta framöver.

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	70
NÄRA HAVET trivs jag bäst	350	Ny

Kommentar: Enstaka ex av Slutsålda böcker kan möjligen finnas på något av våra säljställen. Bl.a. bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm samt Loppisbutiken i V. Karup.

Boken "Birgit i Bjäre" finns att köpa i Birgit Nilsson Museum.

Datorproblem. Ny dator.

Som jag i korthet nämnde i föregående Nyhetsbrev, har det varit åtskilligt med strul med min gamla dator. Nu har den nya datorn anskaffats och allt material i den gamla datorn har – tack vare en skicklig medarbetare – flyttats över från den gamla datorn till den nya.

Allt detta kan eventuellt ha ställt till en del oreda. Någon kan ha fått dubbla ex av Nyhetsbrevet. Meddela mig i så fall.

Andra kan ha fallit bort ur det stora registret med över 2 000 adressater. Har du någon bekant bland Nyhetsbrev-läsarna, som inte fått detta Nyhetsbrev – låt mig få veta....

Slutar brevet

med den vanliga uppmaningen: känner du någon som du tror skulle uppskatta att få mina Nyhetsbrev – tipsa gärna. Allt jag behöver är vederbörandes mejladress.

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
0431-365 332